

Joh. Hieronymus Chemnitz

Om Hippopotamus.

Kjøbenhavn har mange store og kostbare Samlinger. Det feiler os ikke her paa Bibliotheker og rare Bøger, paa Mønt- og Medaille-Cabinetter, paa Mineralier og Steen-Samlinger, paa Naturalier og Conchylier, paa Malerier og Billedgallerier, og paa en stor Forraad af gamle og nye Kunstværker, Antiquiteter og Oldsager. — Ei heller have vi Mangel paa Haandskrifter, Tegninger, Kobberstykker og Landkort. Det skulde da gandske vist være meget passende med dette lærde Selskabs Ønske, Bemærke og Hensigt, ja endog forneieligt og lærerigt for dets samtlige høistærede Medlemmer, og tillige meget underholdende for vort Selskabs Skrifers Læsere, hvis flere vilde legge Bind paa at drage de rareste og vigtigste Bøger, Haandskrifter og originale Dokumenter, der findes i de Kjøbenhavnske Bibliotheker, samt de største Sielendheder i Konsten og Naturen, som vore her værende Samlinger og Cabinetter indeholde, udaf det Mærke og den Forglemmelse, hvorunder de tildeels ligge begravne, og gjøre dem bekiendt for Verden, og tillige derved meere almindelig nyttige og brugbare. Endog Fremmede skulde ansee vore Samlinger, Cabinetter og Bibliotheker med langt andre Øine, og fatte ulige bedre Begreb og høiere Tanker om dem, hvis vi vilde paatage os den ringe Umage, ved vore Skrifter at forhielpe dem til et nærmere Bekiendtskab med de overmaade rare Mærkværdigheder, som disse indeholde.

Jeg vil i Dag forelægge dette lærde Selskab en Sielendhed af det Høi- grevelige Moltke'ske Naturalie-Cabinet, hvillen, som jeg med Grund formoder, skal baade kunde opvække og fortiene dets Opmærksomhed. Denne bestaaer af en fuldstændig Kvoglebygning af et Hippopotami Hoved; et aspillet Hoved af den afrikanske Nil-Hest. Hr. Vice-Admiral og Kammerherre Grev Adam Moltke har faaet det paa een af sine Søreiser til den barbariske Kyst, og overgivet og tilegnet det sin Høiagtelsesværdigste og af Danmark udødelig fortiente Hr.

Hr. Faders seeværdige Naturalie-Kabinet. Kuns saa Samlinger skal kunne roese sig af at besidde et saa rart Sceleton. Niil: eller Elve: Hestene ere endog i de Egne, hvor de here hiemme og opholde sig, sieldne Dyr, fordi Gud, som saa viiselig har anordnet alle Ting, har overhovedet soiet den viise Foranstaltning, at der af slige uhyre store Dyr ikke er, og ikke maatte være alt for mange Individua til. Desto lettere kan man indsee, hvor rart og sieldent et saadant Sceleton maae være. Salig Hr. Tesdorpf, Kiebmand i Lybek, troede i sin Tid at være den eeneste i heele Tydskland, som i sit Kabinet kunde forevise en Knoglebygning af en Niil: Hestes Hoved. Denne liden Egenroes blev endog ved de offentlige Tidender giort meere bekendt, og af Avis Skriverne endnu formeeret og forbedret med den stærke Tilfætning, at naar man undtog den udstoppe Niil: Hest, som tilhører Universitetet i Leiden, var der ikke noget Naturalie-Kabinet i heele Europa, uden allene det Tesdorpfiske, som kunde fremvise en Niil: Hestes Hoved. Men Forvalterne over det Churfyrstelig Sachsske Naturalielammer i Dresden gjorde ham snart denne Roes stridig, og lod i det af dem udgivne korte Udlast over det Dresdenske Cabinet, Pag. 62. indrykke følgende Ord: „Af Amphibier have vi to Niil: Heste, samt to Hiernes, Kaller og Kievebeen af fuldvorne Niil: Heste. Dette kan tiene til Deviis paa, hvor ugrundet det er, som for nogen Tid siden blev skrevet i en vis Avis, at foruden den i Leiden vorende Niil: Hest, og foruden det Hoved af en Niil: Hest, som befandtes i en vis Naturalie: Samling, skulde ingen i heele Europa kunde fremvise noget af saadant et Dyr. Jo meere betømte og nyttige Tænderne i Niil: Hestens Gab, der ligne Bildsvinets Huggarter, ere, desto større Umage have vi giort os, for at sørge for at tilveiebringe disse.“

Men da de kuns allene melde om Kievebenene og Hiernskallene, og da de have agtet det for nødvendigt, at sørge for Niil: Hestenes Tænders Anskaffelse, saa følger deraf, at deres Kievebeen og Hiernskaller, som de have af fuldvorne Niil: Heste, mangle Tænderne, og altsaa maae være meget ufuldstandige. Mig er det desto kiere, at jeg her kan forevise Selskabet den allerfuldstandigste og best conserverte Knoglebygning af en Niil: Hestes Hoved, hvori alle Tænderne endnu findes. Denne Fuldstandighed forhoier dens Værdie, og gjør den desto kostbarere for Kiendere af slige rare Dyrstykker og Beenrader. Men, naaget af dens Størrelse og Fuldstandighed, er det dog kuns et Hoved

af

af en ung Nil-Hest, som paa den Tid, da den er bleven dræbt, ikke kan have været meget over et Aar gammel. Jeg har af Hr. Kunstammer-Forvalters Spenglers Samling laant det underste Kievebeen af en ældre og fuldvoxen Nil-Hest, at man, ved at holde dette mod hiint, og ved at sammenligne begge med hinanden, kunde desto snarere see den Forfkiel der er paa Knooglebygningen af en gammel og en ung Nil-Hestes Hoved. Ligeledes har jeg af det samme Spenglers Cabinet laant det underste Kievebeen af et Elephant-Hoved, som jeg ogsaa her fremviser, paa det Forfskiellen imellem begge Kiestene og Kievebeenene deraf desto tydeligere kunde sees.

Nil- eller Elve-Hesten kaldes og af nogle Hav-Hesten, Vand-Hesten; Hippopotamus, Caballus marinus, Equus fluviatilis s. Niloticus, efterdi mange af dem leve i Nilfloden. Af andre kaldes den Havore, Hvalros, Flod-Oxe, Havko, Bos marinus, Rosmarus, ja vel ogsaa Porcus marinus. Hovedet har, som kan sees af dette Beenrad, megen Liighed med et Hestehoved. Livet ligner i sin Form og Skikkelse en Dres Liv, ligesom ogsaa dette skrækkelige Dyr's Stemme baade nærmer sig til en Hestes Brænsken, og en Dres Brølen. Fødderne ere ikke Biornens Fødder meget ulige. Nogle af Elve-Hestens krumme Tænder og Huggertænder have megen Liighed med et Wildsviins og en Drenes Tænder. Den korte Hale ligner Svinets Hale, ligesom Elve-Hesten ogsaa i Bagdeelen af Livet og i sin Levemaade har megen Overeensstemmelse med Svinet. Hele Livets Længde paa en gammel og fuldvoxen pleier at være over 14 Fod langt, og i Rundningen vel ogsaa 14 Fod tykt. Huden er sortebrun vel ogsaa over en Tome tyk, og ligner i Haardhed og Tykkelse Næsehornets eller Rhinocerosens Hud. Musketlugler af Blye, skudte derpaa, springe tilbage og blive flade. Kanzer og Spyde pleie at bøie sig omkring og blive krumme, naar de stødes imod den.

Skal en Elve-Hestes Rang bestemmes efter sin uhyre Størrelse, saa følger den strax efter Elephanten og Rhinoceros. Dette paastaar og Adanson i hans Histoire naturelle de Senegal, pag. 73. Quand à la grandeur le cheval marin peut prendre le pas après l'Elephant & le Rhinoceros. Cet animal est le plus grand des amphibies & ne se trouve que dans l'eau douce de rivieres de l'Afrique. C'est une chose digne de remarque que l'on n'en a encore observé

servé que dans cette partie du monde à laquelle il semble être particulièrement attaché.

At vor Elve-Hest maa regnes hen til animalia quadrupeda & quidem ad Mammalia seu mammata, under de Dyr som give Die, have Patter, og kaste levende Unger, derom er hverken Tviol eller Strid; men da den er saa overmaade forskiellig fra alle andre Dyr, saa lader det sig allerede vanskeligere bestemme til hvilken Slægt, Familie og Art af andre Dyr, man best kunde seie den. Klein, Linné og andre have seet sig nødte til at giere en nye Slægt af den, efterdi de ikke kunde finde noget andet Dyr, med hvilken de kunde sætte den under een Slægt.

I den berømte Hr. Kleins Historia naturali quadrupedum bli-
ver alle fireføddede Dyr inddeelte og classificerede efter deres Fødder, Klove, Hove, Tænder og Negle. Den Klasse af Dyr, som have Hove, og ere forsynede med Hov, indbefatter 5 Familier. Til den første henhøre de Dyr som have een Hov, uden Afdeeling, saasom Hestene og Eserne. Til den anden henhøre de Dyr, som have en spaltet Hov, og altsaa ere trehovede, saasom Bøllene, Saarene, Svinene, Oxene o. d. l. Til den tredie Familie regner han de Dyr, som ere trehovede, derhen hører det eeneste Næsehorn, Rhinoceros. I den fjerde sætter han de som ere firehovede, men dette findes kun hos den eeneste Nil- eller Elve-Hest. Endeligen indeholder hans femte Familie, de som ere femhovede, og her staaer allene Elephanten. I den anden Klasse finder man hos ham de haarede fireføddede Dyr som have Tæer, som atter udgior 5 Familier. I den første staaer de med 2 Tæer, saasom Cameelen; i den anden de med 3 Tæer, saasom Juuldyret, Myrææderen; i den tredie de med 4 Tæer, som Panherdyret; i den fjerde de med 5 Tæer, saasom Hunden, Haren, og Katte-arterne, Leoen, Tigeren, o. s. v.; i den femte de med 5 Tæer, hvis Fødder hange sammen som Gaasfødder, saasom Hvalrossen. I hans tredie Klasse finder man de fireføddede Dyr, som ikke have Haar, saasom Giirbenene og Skildpadderne, og deslige. Denne Maade at inddeele de fireføddede Dyr efter deres Fødder, Hove, Klove og Tæer, er virkelig ogsaa den ældste, letteste, naturligste, ja, jeg havde Lust til at kalde den, den Skriftsmæssigste. Thi Moses har allerede betient sig af den. Han taler ja altid om Dyr, som spalte Klovene, og altsaa laaner af Fødderne sine Mærker og For-

ffielsteg. Aristoteles, og mange hundrede Aar efter ham, Gesner i hans bekendte Dyr-Beskrivelse, saavelsom og Rondeletius, Aldrovandus og flere have ligeledes betient sig af denne Inddeelings Grund, omendstfient enhver efter sin Indsigt har kunstlet paa den, og forandret, formeeret og forbedret, ja vel ogsaa forværet og forvirret den, saaledes som det i Almindelighed pleier at skee med alle menneskelige usuldkomme Bestræbelser, naar vi endeligen ville ordne Naturens og Skabningens Værker efter vor Inddeelings Plan.

At Linné i den første og ældre Udgave af sit Natur-System forkaster den hele Inddeelings Maade, som er tagen af Dyrenes Hover, Klover, Tæer og Negle, og derimod udvælger Dyrenes Tænder til Hoved Kiendetegn, og derefter indretter sin Classification, er noget, som enhver der har gjort sig bekendt med den Linnéiske Methode, uden min Erindring veed, men da Tænderne ofte falde ud og seile, og selgeligen altsaa de beste Kiendetegn mangle, saa har Linné i den sidste Udgave af hans Natur-System, ikke blot taget de udvortes Deele og Kiendetegn, saasom Tænderne, Kloverne, og Tæerne, men fornemmelig de indvortes Deele, Hjertet, Lungen og Blodet til Diemærke i sin Forskielsplan. Her staaer nu alle de Dyr, som have et dobbelt Hjertekammer, to Nren ved Hjertet og et varmt Blod, i hans første Afdeeling. De Dyr, som have kun et Hjertekammer, et Nre ved Hjertet og et koldt Blod, saasom Fiskene, staaer i hans anden Afdeeling. Endelig findes de Dyr, som have kun et Hjertekammer, ingen Nren ved Hjertet, og intet varmt Blod, men i Stedet for Blod en kold hvidagtig Saft, saasom Inseerterne og Ormene i hans tredje Afdeeling. Vor Elve-Hest staaer hos ham i den første Afdeeling, i de diende Dyrs Klasse, og udgier ogsaa hos ham en egen Slægt, nemlig den 34te in Syst. Nat. Edit. XII.

Linné leverer følgende Beskrivelse om Elve-Hesten, Hippopotamus *amphibius* pedibus quadrilobis. (Han vil og kan selgelig ikke nægte, at Elve-Hesten er et Amphibium, som baade lever paa Landet og i Vandet. Men da kun saadanne Dyr kaldes hos ham Amphibier, som have et Hjertekammer, et Hjertevæv og et koldt Blod; saa henfører Elve-Hestens Selskaber, Crocodillen, som lever ligesom ved Siden af ham i Vandet og paa Landet, under de Linnéiske Amphibier; men Hippopotamus, som har 2 Hjertekamre, 2 Hjertevæver og et varmt Blod finder derunder ingen Plads). Dentes superiores 6

per paria remoti. Inferiores quatuor prominentes *intermediis longioribus*. Laniarii solitarii, *oblique truncati*. Pedes margine unguiculati &c.

Briffon har giort sin Indretning baade efter Dyrenes Tænder og efter deres Fødder, Klover og Tær. Elve-Hesten staaer ogsaa hos ham allene i den ellefte Afdeeling og bliver os beskrevet som et Dyr der har fire Skieretænder i begge Kindbeenene, og 4 Hove paa hver Fod.

Min Hensigt er ingenlunde her omstændeligen at levere dette forundringsværdige Dyrs heele Naturhistorie. Den er forlængst Tid siden udsærligen bleven afhandlet af Plinio den ældre, Rajo, Gesner, Johnson, Aldrovando, Matthiolo, Bellonio, Fabio Columna, Kolbe, Briffon, Thevenot, Ludolf, Scheuchzer, Klein, Valentini, de la Porte, Buffon, Labat, Bomare, Houttouin og flere, saa at der kuns kan siges meget lidet nyt om den. Til Selskabets Fornøielse, som saa ofte har stienket de allermindste Dyrs Natur-Historie en stille Opmærksomhed, og som vist vil finde Smag i de største og forundringsværdigste Dyrs Natur-Historie, vil jeg kuns hertil sige nogle af mig samlede Bemærkelser.

Plinius har i sin almindelig bekjendte Natur-Historie Lib. VII. Cap. 25. 26. ladet indløbe meget urigtigt og grundfalskt i Beskrivelsen om Elve-Hesten. Han taler kuns om tvehovedede Klover, de unguis bifidis, som ligeledes findes hos Dren, da den dog er firehoved; hos Linné forsynet med pedibus unguatis quadrilobis, og derfor kaldes animal tetra-chelon quadrifidum. Plinius begaver den videre med Juba eller Man, at den dog ikke maatte mangle, efterdi den allerede kaldes en Vand-Hest, denne Hestens sædvanlige Prydelse. Men Dyrets heele Hud har ingensteds Haar, kuns ved Næseborene og paa Snuden fremstaaer nogle Vibriffæ eller Sporhaar, ligesom og nogle ville have bemærket nogle Haarberster paa Enden af dens korte, en Ornes lignende, Hale. Plinius meddeeler og Elve-Hesten en opad bøiet Snabel; hvem som maaffee skulde formode, at han ved den angivne rostro refimo kunde have sigtet paa dens store krumme opgaende og i Høiden staaende Svinetænder, ham maae jeg erindre, at Plinius melder i Særdeleshed om disse Svinetænder, og strax derpaa taler om hans dentibus aduncis aprorum. Om Plinius i hans efterfølgende Beretninger

er meere troebærdig og tilførladelig, nemlig naar han tillige beretter os at Hippopotamus, naar dens Hud er ret vaad, ikke kan giennemstikkes med noget Spyd (da dog en Hud, som er vaad pleier i Almindelighed at være blodere, og altsaa suærest kan igiennemstikkes), naar han videre fortæller, at den er saa saild, at den forstaaer at sliule og udlette sine Spor, paa det ingen skulde kunne efterrette den, og naar han fremdeles lader os vide, at M. Scaurus, i de Skuespil, som han som Ædil gav Folket i Rom, har opført 5 Crocodiler og een Hippopotamus i en dertil paa en Tid lang foranstaltet Vandgrav (in temporario euripo) — og naar han endelig beretter, at Hippopotamus har været den første Væremester til Nareladningen, thi den pleier, naar den har overvaldet sig med alt for megen Væde, at udsøge et afbrudt og afbidt gandske spids Kør og dermed aabne sig en Nare paa Beenet, og tilsidst i Stedet for Forbindningen smøre Bunden til med Leer. Om alt det Plinius her melder er rigtigere end det foregaaende, maae jeg overlade andre at dømme om. Mig synes i det ringeste, at det sidste er aldeles ikke rimeligt. Jeg kan ingenlunde indsee hvorledes et Dyr, som efter Plinii egen Beretning først er forsynet med en saa overmaade haard, ja næsten Jernhaard Overhud, at endog intet Spyd eller Sværd kunde igiennemstikke den, kan dog siden blive saa tynd og blød, at den er i Stand til at aabne sig en Nare med et spidst Kør. Andre Forfattere maae vel ogsaa have felt det usandsynlige og sig selv imodsigende i denne Plinii Fortælling; men da de dog ikke vilde lade dette antique Indfald om Nareladning aldeles forsvinde, saa søge de paa en anden Maade at gjøre os det meere rimeligt. Hippopotamus, siger de, som i sig selv skal være meget fuldblodig, udsøger sig til visse Tider et skarpspidst Hjerne af en Klippe, og river sig saa længe paa den, indtil det klare Blod løber ud, saasnart den nu har mistet saa meget Blod, som der udfordres hos den til en god Nareladning, saa legger den sig ned og velter sig saa længe omkring i Skarn, Dynd og Leer, indtil den aabnede Nare, paa denne den letteste og naturligste Maade, igjen bliver tilsluttet. Skulde nu denne Sag om Elvehestens Nareladning have Grund, saa maae man tilstaae, at Nareladningskunsten er een af de ældste, og bleven lært af Naturen selv.

Plinius skal ogsaa et Sted (eftersom Martini skriver i de Berlingske Samlinger) berette, at Malerne skal kunne med Nytte bruge

Nil:

Nil-Hestens Blod, naar det blandes og gøres tykkere med Gummi som en Purpurfarve. Jeg har naaget al Eftersøgelse ikke kundet finde dette Sted hos Plinius (*), ligesom jeg desuden tvivler paa, at saadan en Purpurfarve, som tillaves af Blod, kan være bestandig. At den Purpurfarve, som man laaner af Snekkerne, ikke maae søges i deres Blod; men i deres utero og i de deri værende Saster, har Hr. Professor Ström i vort Selskabs Skrifter paa det tydeligste beviist.

At ellers Elve-Hesten fornemmelig hever hjemme i Afrika; at den opholder sig ved de store Floder og Elve, i sær ved Nilen, Gambia, Senegal, og ogsaa i Asien ved Ganges; at den lever baade i Vandet og paa Landet, og paa begge Steder søger sin Næring; at den gjør sit Leie i Rør og Siv, kaster levende Unger, giver dem ordentlig Die og opdrager dem ic., er saa almindelig bekendt, at jeg ikke sfiitter om at opholde mig derved.

En stor og fuldvooren Elve-Hest pleier at være 13 til 14 Fod lang og lige saa tyk, ogsaa vel veie 3 til 4000 Pund. Dens liden Hale er ikke over en Fod lang. Begge Patterne i Hveret, som er kuns lille, sidde ikke ved Overlivet eller Brystet som hos Menneffene og Aberne; ei heller ved Underlivet og Bommen som hos nogle Selhunde; ei heller ved Brystet og Bommen tillige, som hos de Dyr der ere af Kattearten; men i Ledskene imellem Bagbenene som hos Hornkvæget. Om Polygamie har Sted hos Elve-Hesten, og om een Han bedækker flere Hunner, og om han i Brunsttiden holder og forsværer sit eget Seraglio som Hiortene, eller om han lever i Monogamie, som Aberne og mange andre Dyr. — Om Hannen har sælles Omförg med Hunnen for Ungernes Opdragelse, derom har jeg ikke kundet finde eller opsperge noget vist og tilforladeligt.

De jødiske Rabiner veed meget omstændelig at fortælle os, hvorledes det er gaaet til med dette Dyr i Noæ Ark. De berette os, at da den almindelige Syndflod indfaldt, vilde Noa ikke besvære sin Ark med dette forfærdelige Dyr,

U u u 3

esterdi

(* Hr. Scheimer. Lixdorph, Præsident af vores Selskab, havde siden den Godhed at give mig følgende Efterrættning i en liden Skrivelse: De sanguine Hippopotami hoc tantum inveni, Hist. N. XXVIII. §. (§. 31.) Sanguine pictores uruntur,

efterdi dens tvende store Medbrødre, Elephanten og Rhinoceros, havde desuden meget betaget ham Pladsen. Noa lod derfor, da Hippopotamus meldte sig ved Arken, binde ham fast med en stor Kiæde ved den. Ved dette Middel skal Hippopotamus, efterdi han kan fortreffelig svømme, gandske godt være blevet reddet. *Credat Judæus Appella.*

Mange Afrikaner og besynderligen Jndbyggerne i Kongerigerne Congo og Angola holde dette uhyre og monstreuse Dyr for en Art af Guddom; beviiser det og nogen religieur Tilbedelse, og troe ved dens forfærdelige Brinssen og Brolen, som kan høres meget langt bort, at blive opfordrede dertil. Imidlertid naar der frembyder sig en god Leilighed til at fange og dræbe sliq en Elvehest, saa lade de den ikke gierne gaae forbie. De giere sig altsaa ingen Samvittighed af at ombringe deres Guddom, og at fortære dens Kiød med god Appetit. Dyrets tykke Hud skjæle de i tu, og forfærdige sig deraf Skjelde, for at betiene sig af dem i Krigen til at afværge Pilenes og Spydenes Stød. Elvehestens Kiød spises ogsaa meget gierne af Europæerne, som leve paa den Afriskanske Kyst, og befindes af en meget god Smag. De betale Pundet med en halv Rigsdaler og derover, men de kunde ofte ikke engang faae det for Penge. Hr. Professor Forster fortæller saadant i hans fornyelig udkomne Reisebeskrivelse Tom. I. p. 62. Elvehesten, siger han, kaldes her paa det gode Haabs Forbjerg Seeke. Tilforn løb den lige tæt ind til Cap, nu er den bleven saa sieldden, at den i Kraft af en Befalning fra Øvrigheden ikke maae jages eller fhydes inden en vis Distance fra Cap. Kiøddet bliver spist af Europæerne og holdes for en Lækkerbidstken. Dog smagte det mig ikke bedre end haardt Drekkiød; men Fettet havde megen Liighed med Marv.

Det er gandske unægteligt at en Nil- eller Elvehest er overmaade meget forskiellig fra andre bekiendte Sø- Land- og Elve-Dyr.

Det underste Kieeveben er hos de allersteeste Dyr kuns bevægelig, og det øverste sidder fast. Derimod hos Crocodilen og Hippopotamus er det øverste Kieeveben bevægelig, og det underste sidder fast. Derpaa peger Linné, naar han siger, *mandibula superior mobilis.*

Hos Elvehestens Tænder findes saadan en forfærdelig Ulighed og Uregelmæssighed, som ikke skal findes lige til hos noget andet Dyr. Huggetænderne, der ligne en Lee, ere næsten dannede trekantet, og have paa alle Sider

Sider dybe Furer og Rifter. De staae imod hinanden, falde ind i hinanden, og ere gandske afhveffede og afflebne, eller og de ere af Naturen saa flieve afsnittede. En tredie Deel af dem ere hule indvendige. De sidde næsten tre gange saa dybt inde i Kievebeenet og Roden, som de udvortes staae frem. Her fremviser jeg Selskabet til Prøve saadan en Huggetand af det Spenglerfke Cabinet. Denne Tand veier i det mindste 4 Pund og 8 Lod. De, som sidde faste i det for os liggende Kievebeen, ere vist nogle Pund tungere, og endnu bredere, meere affspidede og afflebne. Disse er det Linné meener, naar han taler om *dentibus lanariis oblique truncatis*. De fire øverste Fortænder (Linné skriver om 6 Fortænder, som stod Parviis lige langt fra hinanden; men i dette fuldstændige Hoved findes kun i det øverste Kievebeen 4 af disse Fortænder, foruden de tvende Huggetænder) ere endnu hinanden saa temmelig lige, dog meget hvaffe og afflebne. De 4 underste Fortænder ere desto uligere. Begge Sidetænderne ere tyndere og kortere, begge de mellemste Tænder ere længere og ulige tykkere, og i det Kievebeen, som hører til det Spenglerfke Cabinet, ere alle fire forskjellige fra hinanden. Den eene er altid tykkere, længere og anderledes daanet end den anden. Alle disse underste Fortænder ere vel ikke for til affkudsfede; men dog stærk polerede og afhvassede, og i Midten seer man dybe Rifter, som maae være komne af de øverste Tænder, og af deres Bid.

De, som have beskrevet Elve-Hesten, tale meget forskjellig om dens Tænders Antal. Maaskee at Hannen har flere og Hunnen færre Tænder. I det Hoved, som jeg her har for mig, kan jeg ikke finde flere end 36. Det har først 4 Fortænder, og saa 2 Orne- eller Huggetænder i enhver Kiest. Derester endnu 6 Støktænder paa enhver af de 4 Sider af Kievebeenet, altsaa i alt 36. Men andre tale om 8 Støktænder paa enhver af de 4 Sider af Kievebeenet, og da kommer, naar de 12 Fortænder i det øverste og underste Kievebeen regnes dertil, 44 ud. Støktænderne have mestendeels 4 Rødder. Man seer den hvideste og fineste Glasur paa dem. De overgaae heri Elfenbenet meget, og ligne den skønneste Email. Noget besynderligt er det, at de allesammen have Udjiiringer af et sortagtigt Løværk. Mange Edelsteene, som man kalder Turkosser, skulle ikke heller være andet end udgravede Støktænder af Elve-Hesten. Men at Støktænderne skulde give Jld ved Staal, som Linné melder, naar han

han skriver dentes duritie scintillantes, har jeg ikke af den foretagne Pro-
ve kundet bemærke. De store Hugge- og Skieretænder indeholde det fortreffel-
ligste Elfenbeen. Ja de blive ofte meere søgte og agtes høiere end Elfenbeenet,
fordi de ere haardere, antage en stærkere og bedre Politur, og blive ikke saa
let gule, hvilken sidste Omstændighed paaستااعes af nogle, men drages i Tvivl
og nægtes af andre.

Elve-Hesten skal kunde opspærre sit Gab 2 Fod fra hinanden. At et
saadant aabent Gab maae, formedelst de mange og usige Tænder, see meget
forfærdeligt ud, forstaaer sig af sig selv. Lavater paaستااعer ogsaa i hans be-
rømte phisognomiske Fragmenter, at en Elve-Hests heele Phisognomie for-
raader en dievelsk Ondskab og Gruesomhed. Her ere hans egne Ord, som
staaer i det 3die Bind af Fragmenterne Pag. 76. „Die entsehlliche gleich fort-
„gehende Breite der Stirne und Nase, oder vielmehr der Nasenbcher und
„des Maules, welch ein Ausdruck von dumwilder Unerbittlichkeit? Und dann
„die Unregelmäßigkeit in der Postur und Figur der Zähne, welch eigentlicher
„Character teuflischer doch planloser sich selbst zerstörender Bosheit? Vielleicht
„giebt es auch solche Ungeheuer und Verbrecher unter den Menschen die etwas
„von diesem Character haben. Gewiß ist es, daß proportionirte, wohlgerich-
„te, schöngesformte Zähne eines der sichersten, besten, und entscheidendsten Zei-
„chen sind von Gemüths-Adel und Grundgüte eines menschlichen Characters.“

Hippopotamus skal, efter nogle Reisebeskrivelses Beretning, begier-
ligen opsluge Dyr og Fiske. Den skal med sine alting ødelæggende og sønder-
knusende Tænder være meget farlig for Fiskernes Baade, Joller og Slupper.
Derfor pleie ogsaa Fiskerne, skriver de la Porte, godvilligen at kaste nogle Fiske
ud til den, for med disse at affpise og opholde den, og derved desto snarere und-
gaae dens Forfølgelser. Da dens Korpus indbefatter en saa uhyre tung Massa,
saa falder det den alt for besværligt længe at løbe efter levende Dyr, og jage om
efter dem. Men, naar den kan faae sat paa Mennesker eller Dyr uden nogen
lang og meifommelig Esterjagen, saa blive de uden Barmhertighed opædte med
Hud og Haar. Endog naar den finder et Madsel skal den ikke være nogen Kost-
foraarter, men ligeledes fortære det med god Appetit. Andre derimod forsikre os,
at Elve-Hesten aldrig æder Fisk eller Kød og allermindst Madsler. Den ernæ-
rer sig eenig og allene baade paa Vandet i Floderne, og ved sine Streiferier paa
Landet

Landet af Rødder, Planter, Frugter og Urter. Røgerne maae derfor holde stærk Vagt ved deres Frugt- og Riis-Marker, og antænde om Natten en stærk Ild, efterdi Elve-Hestene ellers skulde aurette der de grueligste Ødeleggelses, og i en Nat afsueie og fortære hele Marker med Frugter. I Forsters nyeste Reiser omkring Verden læser jeg følgende Ord, Tom. I. p. 62. uagtet dette Dyr efter sit Navn skulde leve i Vandet, saa ernærer det sig dog blot af Urter, (den bliver ogsaa, siige andre, fangen ved Urter og Rødder i hvilke man skiuler Angler og Kroge). Den skal ogsaa kuns paa en kort Tid, og aldrig paa en større Strækning end 30 Skridt langt, kunde dukke under Vandet.

Dog stemmer ei heller de Naturkyndiges og Skribenternes Beretninger overeens med hinanden i denne Punkt. Nogle lade den blive hele Dage under Vandet, og ubehindret vandre omkring paa Bunden af Dybet. Andre foresgive, at den kuns kan udholde en halv, heist en heel Time under Vandet. Endnu andre paastaae, at den kuns dukker under eller plumper ned i Dybet paa en kort Tid, naar den enten forskrækkes eller bliver sney; men kommer snart igien op for at trække Vand og drage frisk Luft. Ogsaa Linné paastaar, at Hippopotamus gierne søger at holde sine Sandse-Organer, nemlig Si-nene, Ørnene og Næseborene oven for Vandet: Quando obambulat sub aqua sola sensus organa, nares, oculi, aures eminent. Dog tilstaaer han det tillige pabulatur non natans in fundo. Ogsaa lærer Linné os, at den lever i Fiendskab med Crocodillen. Professor Müller derimod, Linnés Oversætter og Commentator, paastaar det modsatte. I den første Deel af hans fuldstandige og med en udsørlig Forklaring udarbejdede Linneiske Natur-System, læser jeg følgende Ord Pag. 469. Elve-Hestene leve i Vennskab med Crocodillerne, og gjøre hinanden ingen Skade.

Til Beslutning af min Afhandling vil jeg endnu kuns anmærke dette. Ved Behemoth, som findes beskrevet i det 40 Cap. af Jobs Bog, bliver ustridig ikke betegnet noget andet Dyr i Verden end Elve-Hesten. Alle de Egenheder, som sammesteds nævnes kan uden mindste Tvang anvendes og forklares om Elve-Hesten. Vel paastaar den salige Lutherus, at Behemoth betyder Dievelen, og den ellers saa meget fortiente Johannes Brentius i hans Adnot. ad librum Jobi taler i samme Tone. Naar der nu hos Job staaer om Behemoth: Den er Guds Veies Begyndelse, saa bliver det saaledes

udlagt, Dievelen er i Skabningens Begyndelse bleven skabt som en god og hellig Engel. Naar der staaer Behemoth eller Oras som en Oxe, saa skriver Brentius: nogle have herom disse Tanker: Menneskene kaldes ofte i Skriften formedelst deres Dodelighed og Forkrænkethed Oras. Dette Oras eller den Helvedes Behemoth. Naar der staaer, den opsluger Vand som en Strøm, saa forklæres det paa denne Maade: Dievelen kan aldrig faae nok, som Salomo skriver, Helvede bliver aldrig fuld. Ordsp. 27, 20.

Men i hvor stor endog disse tvende ærværdige Mænds Anseelse end er, saa vil dog ingen i vore Tider give deres Forklaringer Bisfald i denne Sag. Man vil, naar det kommer an paa Naturhistorie og Naturkundskab, ser troe Linné, som ndrøffkeligen skriver Crocodilus Leviathan Jobi & Hippopotamus Behemoth Jobi.

Herren vor Gud bliver i det 40de og nogle andre Kapitler i Jobs Bog indført talende, saaledes som han fremstiller Job nogle Vidner om hans overlegne og uendelige Magt. Efterat nu i Forveien en Deel Landdyr ere ligesom blevne bragte frem, saa ledes Talen hen paa et Par Amphibier, Dyr som baade leve i Vandet og paa Landet, nemlig paa Behemoth og Leviathan.

See nu, heder det B. 10. Behemoth, paa det du maae see at dine Kræfter ikke engang er saadant et Dyrs, langt mindre Guds Kræfter lige. Behemoth er Pluralis af Behem & Behema. Der kaldes nu Elve-hesten ikke bestia, men i Plurali bestia propter excellentiam, quoniam est instar multarum bestiarum; thi Pluralis bruges ofte hos Hebræerne pro Superlativo. Saaledes kaldes Ordsp. 9, 1. Sapiencia summa, *sapientia*.

B. 11. See dens Kraft er i dens Lænder, formedelst de paa dette Sted værende stærke Muskler, Seener og Knogler. — Dens Magt er i dens Bug og Navle. Andre Dyr pleie at være meest svage og bløde ved Bugen og Navlen, hvilket endog gielder om Elephanten. Elve-hesten derimod har paa Bugen saa tyk en Hud at den ligner et Panzer og Harniss, det findes sammesteds kun meget saa enkelte Steder, hvor man kan skade den noget med Spyd.

B. 12. Hans Hale strækker sig ud som en Eder, egentlig dens Stierte (som er rund og løber saa spids op ad som en Eder) kan den boie og krumme, saaledes som Svinene pleie at krumme deres Stierte. — Dens Hemmeligheds Åarer staae stive som en Green. Nogle meene, at Talen er her overhovedet

om dens stærke Arter, Seener og Nerver og deres Sammenvikling. I den Danske Bibel-Oversættelse hedder det: dens forfærdelige Lemmers Seener ere sammenviklede.

B. 13. Dens Knogler ere som et fast Ertis og dens Been som Jernstænger. Elve-Hestens Knogler ere, som kan sees af det her for os liggende afspillede Hoved, aldeles ikke saa overmaade haarde. De fortiene altsaa ikke at bære Navn af Ertis og Jern. Men Hippopotami Tænder ere desto haardere. Om dem gielder det da hvad her staaer. Disse Knogler ere et fast Ertis; disse Been ere Jernstænger.

B. 14. Behemoth er Guds Veies Begyndelse. Den er, som nogle udlegger det, bleven skabt forend alle andre fireføddede Dyr, allerede paa den femte Dag tilligemed Havets Dyr. Eller rigtigere forklares disse Ord saaledes: Den er Guds reite Mesterstykke, — un chef-d'œuvre de Dieu, som det meget passende er udtrykt i den franske Bibels Oversættelse. — Den, som gjorde ham, griber ham an med sit Sværd, eller egentligere, den, som gjorde ham, har begavet ham med Segler, givet ham saadanne krumme Fortænder, at han kan afmeie Græs som med et Sværd eller en Segel.

B. 15. Biergene bære Urter til den — Om ogsaa Floderne gif ud over deres Bredder og oversvømmede alt, saa forstaaer den at søge sin Næring paa Biergene. — Alle vilde Dyr leege der — Wilde og tamme Dyr kunne roelig græsse og leege i dens Nærvarelse, efterdi den er ikke graadig efter Kød; men søger kun at ernære sig af Rodder og Urter.

B. 16. Den ligger gierne skjult i Skyggen i Rør og Dynd.

B. 17. Bussene bedække den med deres Skygge, og Vidierne ved Bakkene skjule den. — Altsammen Ting, som paa det tydeligste passer med og findes hos Elve-Hesten.

B. 18. See den sluger Strømmen i sig og agter det ikke stort, det foruroliger eller gjør den ikke synderlig bekymret, naar en Flod rasler frem, naar Strømmene vore til og træde ud over deres Bredder og oversvømme alting; fordi den ikke skyer Vand og kan ogsaa leve i Vandet. Den lader som den vilde udtømme Jordanen med sin Mund. Den kan fordrage det og den quæles ikke, om endog Jordanen eller en anden stor Flod skulde gaae over den, og overskylle den.

B. 19. Endnu fanger man den med dens egne Dine og igiennemborer dens Næse med Snorer. Meere passende oversættes Ordene Spørgsmaals-viis: Skal nogen kunde, naar den ikke sover, naar dens Dine ere aabne, fange den, og igiennembore dens Næse og trække Strikker derigiennem? Skulde nogen torde vove det? Skulde ikke det forfærdelige Syn af saadant et monstruøse og uhyre Dyr gjøre enhver modløs, og bringe enhver til med Gysen at vige tilbage. I den danske smukke Bibel-Oversættelse finder man ogsaa disse Ord fremstillede som et Spørgsmaal: „Kan nogen tage den i dens Dyne, eller igiennembore dens Næse med Snorer?“

Meget let lod det sig endnu bevise, at mange af disse her anførte Kiendtegn aldeles ikke findes hos Elephanten, hvilken mange, som for Ex. Frantzius i hans Hist. Anim., D. Pfeiffer i hans dubiis vexatis endeligen vilde gjøre til Behemoth. Hvem kan sige om Elephanten dens Kraft er i dens Bug og Navle. Den er jo der allersvagest og blødest, ligesom dens Modstander, Rhinoceros ogsaa altid søger med sit Horn at kunne give den et Stød i Underlivet. Hvem kan bevise, at Elephanten gjerne ligger skjult i Rør og Dynd — i hvilket han vist vilde synke til Bunds — da den helst udvælger sig tørre og faste Steder til Leiested. Hvem kan gjøre det sandsynligt, at Elephanten frygter sig ikke for en Flod, naar den bryder frem, da den dog ikke kan leve i Vandet, og en Døvsømmelse maae overmaade foruroelige, ja bringe den til Undergang.

Men jeg tør ikke vove det, for ei længere at opholde Selskabets Forsamling. Skulde slige Afhandlinger erholde dets Biesald: saa kunde med det første blive overleveret en liden Natur-Historie om Leviathan eller Crocodilen, efterdi der baade paa det Kongl. Kunstkammer, som ogsaa i det Spenglerske Cabinet findes udstoppede Crocodiler, og Historien derved desto meere oplyses.

